

Notikumam pa pēdām: augšāmcelšanās notikuma apraksti evaņģēlijos

Lasot četru evaņģēliju atšķirīgos vēstījumus par Kristus augšāmcelšanos, rodas iespaids, ka šos vēstījumus ir grūti un varbūt pat neiespējami sasaistīt vienotā ainā. Daži autori pat cenšas vispār noliegt striktu vēsturisko pamatu evaņģēliju vēstījumā un uzskata, ka vēsturiskā precizitāte (ja vien augšāmcelšanās notikums, kā tie saka, vispār būtu uzskatāms par vēsturisku faktu) ir tikusi upurēta par labu teoloģiskajām idejām vai vēsturiskām tradīcijām. Arī autori, kas pavisam noteikti apstiprina augšāmcelšanās vēsturiskumu, parasti uzskata par pilnīgi neiespējamu no dažādajām liecībām restaurēt viengabalainu ainu – tas nav bijis iespējams pagātnē un visdrīzāk nenotikšot arī nākotnē.¹

Šī darba nolūks nav apskatīt visas iespējamās vai piedāvātās teorijas šajā sakarā, tādēļ tiks dots ieskaits tikai dažās tipiskākajās; pēc tam tiks piedāvāts arī iespējama saskaņojuma risinājums, kas pamatā sakņojas Jāņa evaņģēlija teksta analizē un salīdzinājumā ar sinoptiskajiem evaņģēlijiem.

Liela daļa autoru vērš uzmanību uz atšķirībām Marka, Lūkas, un Jāņa evaņģēliju vēstījumā par laiku, kad sievas dodas pie kapa (Mk. 16:2: λίαν πρωὶ .. ἀνατείλαντος τοῦ ἡλίου, “*loti agri, saulei lecot*”; Lk.: ὄρθρου βαθέως, “*loti agri, gaismai austot*”; Jņ.: πρωὶ σκοτίας ἔτι οὔσης, “*rīta agrumā, vēl tumsā*”), un uz to, ka pārējās sievas nav pieminētas Jņ. ev.; no šī fakta tie secina, ka Marija ir nonākusi pie kapa pirms pārējām sievietēm (otras Marijas, Salomes un citām) un tad, domādama, ka Kristus miesas kāds ir nozadzis, dodas pie Pētera un Jāņa, lai paziņotu par notikušo. Pa to laiku pārējās sievas pa citu ceļu ir nonākušas pie kapa, redzējušas tukšo kapu un eņģeļus, dzirdējušas eņģeļu vēsti. Kamēr tās devušās atpakaļ pie mācekļiem, lai paziņotu par notikušo, pie kapa ierodas Pēteris un otrais māceklis, redz tukšo kapu un noliktos autus un atgriežas pilsētā pie citiem mācekļiem. Savukārt Pēteris un otrais māceklis (domājams atkal pa citu ceļu) atgriežas pie citiem mācekļiem un sagaida kopā ar tiem ierodamies pārējās sievas, kuras tad izstāsta to, ko pieredzējušas pie kapa. Saskaņā ar sinoptiķiem sievu stāstītais ir ticis uzņemts ar neticību un izsmieklu (Lk. 24:11), tomēr Pēteris devies uz kapu otrreiz, taču tur viņš atkal redz vienīgi noliktos autus (Lk. 24:12).²

Šādai, manuprāt, ļoti samocītai versijai ir vairāki nopietni trūkumi. Pirmkārt, tā pamatojas uz šķietamu pretrunu evaņģēlistu laika norādēs. Tomēr ņemot vērā visas evaņģēlistu liecības, arī Mateja (28:1: Ὁψὲ δὲ σαββάτων, τῆ ἐπιφωσκούσῃ, “*Bet pēc sabata [burt. sabata vakarā], .. saulei lecot*”) un Marka (16:1: “Un, kad sabata diena bija pagājusi, tad Marija Magdalēna un Marija, Jēkaba māte, un Salome pirka dārgas svaidāmās zāles, lai ietu un Jēzu svaidītu”), nav grūti restaurēt vienotu ainu.

Otrkārt, tā pamatojas uz šķietamām pretrunām sievu sarakstos. Taču tas, ka Jānis savā liecībā tieši nepiemin pārējās sievas, bet vienīgi Mariju Magdalēnu, ir saistāms vienīgi ar Jāņa stāstījuma veidu – Jānis vēlas papildināt viņam un lasītājam labi zināmos sinoptiķu vēstījumus ar to notikumu aprakstu, kurus tie nepiemin un kuru centrā ir Marija, Pēteris un otrais māceklis. Tas, ka Marija bija pie kapa kopā ar citām sievietēm, ir saprotams no viņas teiktā Pēterim un evaņģēlistam Jānim: “Viņi ir paņēmuši no kapa Kungu, un mēs nezīnām [οὐκ οἴδαμεν], kur tie Viņu likuši.” (20:2) Protams, ja Magdalēna ir bijusi kopā ar citām sievietēm, tad kā lai izskaidro viņas neticību, ko piemin Jānis un kas tik ļoti kontrastē ar Mt. 28:8 (“Un tās steigšus izgāja no kapa ar bailēm un ar lielu prieku un tecēja to vēstīt Viņa mācekļiem”) un Lk. 24:9 (“Un, atpakaļ griezušās no kapa, tās to visu pasludināja tiem

¹ Dreins Dž. *Ievads Jaunajā Derībā* – R.: LBB, 2003, 102. lpp.

² Smith Jerome H. (ed.) *The New Treasury of Scripture Knowledge [computer file], electronic edition of the revised edition of The Treasury of Scripture Knowledge, Logos Library System*, (Nashville: Thomas Nelson) 1997, c1992 by Jerome H. Smith.

vienpadsmit un visiem citiem”)? Un ko lai iesāk ar Marka 16:9 (“Un tās izgāja ārā un bēga no kapa, jo drebēšana un bailes tās bija pārņēmušas, tās nesacīja nevienam nenieka, jo tās bijās”)?

Treškārt, iepriekšminētā notikumu rekonstrukcija neatrisina daudzas pretrunas, kas vai nu saglabājas šajā versijā, vai pat tiek ieviestas ar šādu notikumu rekonstrukciju. Piemēram, ja Magdalēna dodas uz kapu vienatnē (!! – nakts tumsā), tad – kāds bija viņas nolūks, un kā viņa domāja iekļūt kapā (sievai par to bija norūpējušās; Mk. 16:3)³, vai arī, ja Magdalēna, pārējās sievietes, Pēteris un Jānis devās gandrīz vienlaicīgi virzienā no pilsētas uz kapu un atpakaļ nesatiekoties, tad vajadzīgs izskaidrojums tam, kā tas bija iespējams. Protams, pastāv hipotētiska versija par diviem dažādiem ceļiem, īso – pa kuru iet Magdalēna un abi mācekļi – un garāko, pa kuru iet pārējās sievietes; tā tiek izskaidrots arī apstākļi, kā Pēteris un Jānis, kas jau ir bijuši pie kapa, var kopā ar pārējiem mācekļiem sagaidīt sievietes, kuras nāk no kapa pa hipotētisko garāko ceļu, taču tas šķiet pārāk sadomāti. Tāpat nevar izskaidrot apstākli, kāpēc Pēteris un Jānis, kas saskaņā ar Jāņa vēstījumu bija kļuvuši ticīgi, redzot tukšo kapu un autus (20:8), kopā ar pārējiem mācekļiem vēlāk izsmej sievietes, kas ierodas ar augšāmcelšanās vēsti?

Lai labāk saprastu visu augšāmcelšanās stāstu kopumā, ir īsumā jāpiemin daži notikumi tūlīt pēc Jēzus nāves. Jānis 19:38–40 piemin to, ka Jāzeps no Arimatijas un Nikodēms ar lielu daudzumu svaidāmo zāļu (apm. 100 mārciņas) svaida Jēzus miesas, kas ir guldītas tukšajā kapā. Tā kā Jēzus miesu svaidīšana ar mirrēm un alveju notiek kapa iekšpusē, tad sievietes, kas Jēzum bija sekojušas no Galilejas un vēroja notiekošo pa gabalu (Mt. 27:56, 61; Mk. 16:47; Lk. 23:55), nezina par to, ka miesas jau ir svaidītas pēc jūdu bērnu paražām, un, sabatam beidzoties, viņas gādā par svaidāmajām zālēm, ar kurām tās arī vēlāk dodas uz kapu. Par to, ka Jēzus miesas ir jau svaidītas ar svaidāmajām zālēm, zina mīļotais māceklis un Jēzus māte, kas līdz pat Lielās Piekdienas notikumu beigām bija liecinieki visam notiekošajam.

Kāpēc nedz Jēzus māte, nedz mīļotais māceklis neko nestāsta citiem par jau notikušo svaidīšanu? Turklāt Jēzus māte Marija nav pieminēta kopā ar citām sievietēm, kas dodas uz kapu augšāmcelšanās rītā. Kāpēc? Vai tad viņa nepavadīja sabatu kopā ar Jēzus mācekļiem un sievietēm? – Tā sanāk. Pilnīgi noteikti var pieņemt arī to, ka kopā ar Jēzus māti bija arī Viņa mīļotais māceklis, kam Jēzus pie krusta bija uzdevis rūpēties par savu māti (Jņ. 19:26, 27). Tas nozīmē, ka ne Jānis, ne Pēteris nebija kopā ar pārējiem apustuļiem nedz sabatā, nedz nākamās dienas sākumā (jo Pēteris un Jānis augšāmcelšanās dienas sākumā atrodas vienuviet, Jņ. 20:2–4). Savukārt Magdalēna, pārējās sievietes un citi mācekļi pavada sabatu kopā citur. Tam par labu netieši liecina arī tas, ka Pēteris un Jānis dodas uz kapu divi vien. Ja viņi būtu bijuši kopā ar pārējiem mācekļiem, tad, ņemot vērā viņu autoritāti, arī citi iespējams būtu viņiem sekojuši līdzī uz kapu. Arī Jņ. 20:2 vēsta, ka Marija Magdalēna dodas “pie Sīmaņa Pētera un pie otra mācekļa”, – citi mācekļi nav pieminēti. Šīs abas grupas (viena – zina par to, ka Jēzus miesas jau ir svaidītas, otra – ne) pavada sabatu pietiekami tālu viena no otras un sabata laikā nav savstarpēji komunicējušas. Pastāv iespēja, ka Nikodēms vai Jāzeps no Arimatijas pēc Jēzus miesu svaidīšanas uzņem Mariju, Jāni un vēlāk arī Pēteri savā namā, taču visdrīzāk būtu jāpieņem iespēja, ka Jēzus ar savu māti un daļu savu mācekļu (Jāni un Pēteri ieskaitot) jau iepriekš bija apmeties atsevišķi no pārējā mācekļu pulka – kaut kur Jeruzālemē (tātad – pietiekami tālu no pārējiem mācekļiem, lai Marija, Pēteris un Jānis sabata laikā nevarētu ar tiem komunicēt). Šāds variants būtu vienkāršāk saskaņojams arī ar tālākajiem notikumiem, kad Marija Magdalēna, zinādama Pētera un Jāņa atrašanās vietu, steigšus dodas pie tiem Augšāmcelšanās dienas rītā. Tādējādi Marija, Pēteris un Jānis sabatu visticamāk pavadīja Jeruzālemē, bet pārējie – Eļļas kalna apkārtnē, Betānijas tuvumā.

Marks raksta, ka tiklīdz sabats ir beidzies, t. i., iestājusies vakara tumsa, sievietes, kas neko nezina par to, ka Jēzus miesas jau ir svaidītas ar aromātiskajām zālēm, dodas pirkt dārgas svaidāmās zāles. Tas sasaucas arī ar Mateja neparastā izteikuma Ὁψὲ δὲ σαββάτων, τῆ ἐπιφωσκούσῃ (“*Bet pēc sabata [burt. sabata vakarā], .. saulei lecot*”) pirmo daļu – šī pirkšana notika Ὁψὲ δὲ σαββάτων (sabata vakarā), bet došanās uz kapu – ar otro daļu: τῆ ἐπιφωσκούσῃ (“*saulei lecot*”). Tas, ka Palestīnā dienas gaisma iestājas bez mums ierastās rīta krēslas, gandrīz acumirkļīgi, izskaidro

³ Lenski R.C.H. *The Interpretation of St. John's Gospel* – Columbus, Ohio, Lutheran Book Concern, 1942., 1334.

nelielās atšķirības augšāmcelšanās rīta aprakstos (vēl tumšs / jau gaišs), – šie notikumi norisinājās gan vēl tumsā, gan jau gaismā. Tātad sievas (Magdalēna kopā ar citām – 3+n; Lk. 24:10) dodas uz kapu, redz akmeni noveltu, redz eņģeļus un dzird augšāmcelšanās vēsti.

Zīmīgi, ka vairāki nozīmīgi Lūkas evaņģēlija manuskripti piemin nevis vienu, bet divas sievietes grupas. Pie vienas pieder tās sievas, kas Jēzum sekojušas no Galilejas, pie otras – sievas, par kurām mums nekas vairāk nav zināms (καί τινες σὺν αὐταῖς, “un vēl kādas citas bija ar tām” – A, C, W, Θ, Ψ u. c. grieķu manuskripti, kā arī vairāki seni tulkojumi). Visdrīzāk, ka šīs citas sievietes, kas nepiederēja pie Jēzus sekotāju pulka, kopā ar citiem svētceļniekiem ir nākušas uz svētkiem no Galilejas un svētku laikā ir apmetušās netālu no Betānijas, vietā, kur visdrīzāk varētu būt apmeties arī Jēzus sekotāju pulks un kur, domājams, bija Galilejas svētceļnieku tradicionālā apmešanās vieta svētku laikā. To, ka bijušas divas grupas netieši apstiprina arī Lk. 24:10, kur sacīts, ka tieši šīs, no Galilejas līdz nākušās sievas, bija tās, “kas apustuļiem to sacīja” (ἦσαν δὲ ἡ Μαγδαληνὴ Μαρία καὶ Ἰωάννα καὶ Μαρία ἡ Ἰακώβου καὶ αἱ λοιπαὶ σὺν αὐταῖς ἔλεγον πρὸς τοὺς ἀποστόλους ταῦτα); norāde, ka šīs pieminētās sievas bija tās, “kas apustuļiem to sacīja”, varētu būt arī norāde, ka vēl bija kādas citas sievas, kas ar tām kopā bija pie kapa, bet nenāca pie mācekļiem, lai liecinātu par redzēto. Varbūt tieši šīs citas sievietes bija tās, par kurām Marks (16:8) vēsta, ka “tās izgāja ārā un bēga no kapa, jo drebēšana un bailes tās bija pārņēmušas, tās nesacīja nevienam nenieka, jo tās bijās”.

Tālāk sievas, kas bija sekojušas Jēzum no Galilejas, dodas pie mācekļiem (kuru vidū nav Pētera un Jāņa) un vēstī par to, ko tās ir pieredzējušas, taču mācekļiem tas viss šķita kā blēņas (Lk. 24:11: “Un šie vārdi tiem izlikās kā pasaka (λῆρος), un tie viņām neticēja”). Kad mācekļi ar savu izsmieklu ir “veduši pie prāta”, kā tiem šķita, nezīnāmu ļaundaru apmuļķotās sievas, tad arī sievietēm pašām jau pieņemamāka šķiet daudz saprotamākā Jēzus miesu pazušanas it kā dabiski izskaidrojošā versija. Ar šādu versiju, kas saistīta ar kādu iedomātu Jēzus pretinieku sazvērestību (Jņ. 20:2: “Viņi ir paņēmuši no kapa Kungu, un mēs nezīnām, kur tie Viņu likuši”; arī 20:13, 15), Marija Magdalēna dodas pie Pētera un Jāņa (20:2). Kāpēc Jānis savā evaņģēlijā nepiemin Magdalēnas došanos pie pārējiem mācekļiem? Tam varētu būt vismaz divi iemesli: pirmkārt, Jānis nekur bez īpaša teoloģiska iemesla nedublē sinoptiķus, bet vienīgi tos papildina; otrkārt, viņš liecina par savu pieredzi (Jāņa evaņģēlijs kā aculiecinieka evaņģēlijs, 19:35; 21:24), kas nav saistīta ar sievu ierašanos pie mācekļiem un pārējiem notikumiem; viņa pieredze sākās ar Magdalēnas ierašanos, kad tā bija redzējusi tukšo kapu un nāca pie Pētera un Jāņa ar vēsti: “Viņi ir paņēmuši no kapa Kungu ..”

Tad Pēteris un Jānis dodas turp un redz tukšo kapu un noliktos autus (sal. Lk. 24:12). Kad Pēteris un Jānis dodas projām no kapa, Magdalēna nonāk pie kapa otrreiz. Tur tā atkal redz abus eņģeļus, ko tā sastapusi jau iepriekš – pirmajā nācienā kopā ar pārējām sievietēm. Eņģeļu jautājums šoreiz skan nevis: “Ko tu meklē?” (sal. Lk. 24:3), bet: “Ko tu raudi?” Mīļajiem Dieva eņģeļiem tiešām varēja šķīst dīvaini, ka viena no tām, kas bija dzirdējušas visprieicīgāko vēsti pasaules vēsturē – “Viņš ir augšāmcēlies!” –, nāk atpakaļ pie kapa raudādama un no jauna meklēdama “dzīvo pie mirušiem”. Pēc tam Magdalēna sastop augšāmcelto Kristu.

Viena no atlikušajām grūti harmonizējamām liecībām ir Mateja evaņģēlijā: “Un redzi, Jēzus nāca tām pretim un sacīja: “Esiet sveicinātas!” Bet tās piegāja pie Viņa, apkampa Viņa kājas un krita Viņa priekšā pie zemes. Tad Jēzus saka uz tām: “Nebīstieties, eita un sakait to Maniem brāļiem, lai viņi noiet uz Galileju, un tur viņi Mani redzēs.”” (Mt. 28:9, 10) Vairāki šī fragmenta elementi sasauca ar tālāko Jāņa vēstījumu. Mateja evaņģēlijā sievas apkampj augšāmceltā Jēzus kājas, Jānis piemin Jēzus vārdus Marijai: μή μου ἄπτου (*nesatver mani, neturi mani*). Matejs piemin Jēzus vārdus “sakait to Maniem brāļiem”, Jānis piemin Jēzus vārdus Magdalēnai “dodies pie Maniem brāļiem un saki tiem.” Tomēr – lai arī ir kopīgi elementi šajos vēstījumos – ir arī vairākas atšķirības. Piemēram, Jānis piemin vienīgi Magdalēnu, bet Matejs – Magdalēnu un otru Mariju. Tam būtu iespējami vairāki skaidrojumi:

1. Jānis piemin tikai galveno nācēju – Magdalēnu, bet otru Mariju, tās mazāk izcilo pavadoni, viņš nepiemin (apzīmējums “otra Marija” jau uzvedina uz domām par šo personu kā “pirmās Marijas”, t. i., Magdalēnas, “ēnu”). Savukārt Matejs, palikdams uzticīgs savam vēstījuma veidam,

piemin abas nācējas (tāpat kā 8:28 un 9:27 viņš piemin divus apsēstos un divus aklos, bet pārējie sinoptiķi – tikai vienu).

2. Matejs vienkārši vēsta par kopējo rezultātu sievu gājienam – galarezultātā sievas bija gan dzirdējušas eņģeļu vēsti, gan sastapušas augšāmcelto Jēzu.

Tāpat diezgan neparasti ir tas, ka Mateja vēstījums dīvainā kombinācijā apvieno eņģeļa vēsti ar gandrīz identisku Jēzus sacīto, un lasot šo vēstījumu nevar saprast, kāpēc Jēzus tūlīt pēc sievu sarunas ar eņģeli nāk tām pretī un saka to pašu, ko tikko ir sacījis eņģelis, turklāt ignorēdams to, ka eņģelis sievietēm nupat visai svinīgi ir paziņojis, ka mācekļi Jēzu sastaps vienīgi Galilejā (“Viņš jums pa priekšu noies uz Galileju, tur jūs Viņu redzēsiet. Redzi, es jums to esmu sacījis”, 28:7).

Mateja vēstījums kļūst daudz saprotamāks, ja pieņem, ka starp šiem abiem notikumiem (sievu sastapšanās ar eņģeli un sievu sastapšanās ar Jēzu) norisinās Jāņa un sinoptiķu aprakstītais: sievu ierašanās pie mācekļiem un mācekļu izsmiekls par sievu vēsti, Magdalēnas (un “otras Marijas”?) ierašanās pie Pētera un Jāņa ar “uzlabotu” stāstījuma versiju par tukšo kapu, sievu otrā ierašanās pie kapa.

3. Varētu būt, ka vēl kāda sieva vai sievas (kuru vidū ir arī “otra Marija”) pēc mācekļu izsmiekla tomēr dodas uz kapu vēlreiz un tur kļūst par netiešām lieciniecēm Jēzus un Magdalēnas sarunai. Tā kā viņām, iespējams, bija tikai statistu loma, Jānis savā evaņģēlijā viņas nemaz nepiemin.

Vēl samērā neskaidrs paliek jautājums par to, kā augšāmceltais Jēzus parādās Pēterim (Lk. 24:34; 1. Kor. 15:5). Šīs satikšanās apstākļi nav pieminēti, bet ir skaidrs, ka tas noticis vēl pirms Jēzus parādīšanās pārējiem mācekļiem (1. Kor. 15:6; Lk. 24:34–36). Ļoti iespējams, ka Pētera un Jāņa kopīgie ceļi (Jņ. 20:10) turpmākajā dienas gaitā šķīrās, – Jānis devās pie Jēzus mātes, bet Pēteris devās pie pārējiem apustuļiem ar vēsti par tukšo kapu un noliktajiem autiem (Lk. 24:24). Pēc tam Pēteris, iespējams, dodas atpakaļ pie Jāņa un Jēzus mātes, un, visdrīzāk, šajā laika posmā augšāmceltais Kungs parādījās Pēterim. Ar vēsti par augšāmcelto Jēzu Pēteris (kopā ar Jāni?) vēlāk dodas pie pārējiem mācekļiem. Pētera liecība pilnīgi pārliecina mācekļus (Lk. 24:34: “Tas Kungs patiesi augšāmcēlies un Sīmanim parādījies.”). Tas nozīmē, ka Jēzus augšāmcelšanās dienas vakarā ierodas pie mācekļiem tad, kad viņu sirdis jau ir daļēji izšaubītas no viņu neticības.

Nākamais elements augšāmcelšanās vēstījumā evaņģēlijos ir saistīts ar diviem mācekļiem, kas devās no Jeruzālemes uz Emavu. Šie mācekļi ir bijuši kopā ar lielāko mācekļu pulku gan tad, kad ierodas sievas ar eņģeļu vēsti, gan tad, kad ierodas Pēteris ar vēsti par tukšo kapu un noliktajiem autiem (Lk. 24:22–24). Tad šie mācekļi bailēs no jūdiem (Lk. 24:22: “..kādas no mūsu sievietēm mūs izbiedēja”; Jņ. 20:19: “..mācekļi aiz bailēm no jūdiem bija pulcējušies aiz aizslēgtām durvīm”) bēg uz apm. 8–9 km attālo (~1, 5 stundas gājums) Emavu. Ceļā tos uzrunā augšāmceltais Jēzus (Lk. 24:15–31). Mācekļu neatpazīts, Viņš tos māca, atklādams Rakstu pravietisko vēsti par Mesijas ciešanām un ieešanu godībā, tad atklāj sevi mielasta laikā Emavā. Tūdaļ pēc tam abi mācekļi dodas atpakaļ uz Jeruzālemi (Lk. 24:33), un tur viņus sagaida vēl aizvien nobijušies (Jņ. 20:19) pārējie mācekļi, kuru sirdīs ticība vēl ilgu laiku cīnīsies ar šaubām (sk. Lk. 24:37, 41). Tie paziņo abiem pārnācējiem: “Tas Kungs patiesi augšāmcēlies un Sīmanim parādījies” (Lk. 24:34). Kad abi no Emavas pārnākušie sāk stāstīt par to, kas atgadījies ar viņiem, Jēzus pats stājas savu mācekļu vidū un runā ar tiem (Lk. 24:36; Jņ. 20:19).

Vēl būtu jāpiemin tās neskaidrības, kas saistītas ar atšķirībām augšāmceltā Jēzus vārdos sievietēm un mācekļiem Mateja, Lūkas un Jāņa liecībās, kā arī eņģeļu vēstī Mateja un Marka ev. Mateja evaņģēlijā mēs lasām: “Tad Jēzus saka uz tām: "Nebīstieties, eita un sakait to Maniem brāļiem, lai viņi noiet uz Galileju, un tur viņi Mani redzēs.”” (28:10) Mateja un Marka vēstījumā eņģeļi sūta mācekļus uz Galileju (Mt. 28:7; Mk. 16:7), savukārt Lūka vēsta par šādiem Pestītāja vārdiem, ko Viņš saka tās pašas dienas vakarā, varbūt pat nākamās dienas iesākumā: “Bet palieciēt jūs pilsētā, līdz kamēr tiksiet apģērbti ar spēku no augšienes” (Lk. 24:49), tātad – mācekļiem jāpaliek Jeruzālemē. Nozīmīgs šai sakarā ir arī Jāņa ev. vēstījums, kas piemin gan mācekļu pulka uzskatīšanos Jeruzālemē pēc svētkiem (20:26), gan atsevišķu mācekļu gaitas Galilejā un Jēzus parādīšanos tiem (21. nodaļa).

Atšķirības šajās liecībās tradicionāli ir uzskatītas par pašām būtiskākajām un neharmonizējamām.⁴ Taču, iespējams, ka gluži tā vis nav. Šī darba autors ir pārliecināts par to, ka detalizētākas zināšanas par konkrēto, ar evaņģēliju notikumiem saistīto, kultūras un sociālo mikrovidi mums ļautu pavisam vienkārši atrisināt šo šķietami neatrisināmo problēmu. Bet, tā kā vismaz tuvākajā laikā mums diemžēl visticamāk būs jāprobežojas ar mums pieejamajām visai nepilnīgajām zināšanām, mēs varam tikai hipotētiski restaurēt šo šķietami pretrunīgo vēstījumu.

Pārpratumus šo tekstu sakarā visdrīzāk rada atšķirības oficiālajos (vispārpieņemtajos) un neoficiālajos (dažādu grupu uzturētajos) vietvārdos, kas šajos tekstos, iespējams, izpaužas kā Galilejas/Eļļas kalna toponīmiskais *hendiadys*⁵ (t. i., iespēja, ka Mateja un Marka pieminētā “Galileja” ir tā pati Lūkas pieminētā Eļļas kalna apkārtnē), kas varētu būt īpaši saistīts ar Galilejas migrantu vidi Jūdejā un ticīgo galiliešu svētceļojumiem uz Jeruzālemi svētku laikā.

Evaņģēlijos aprakstītie notikumi liecina, ka Jēzum un viņa mācekļiem, kas pamatā bija galilieši, bija īpaši ciešas saites ar Betāniju (Marta, Marija, Lācars, Spītālīgais Sīmanis u.c.). Betānieši savukārt ir ļoti labi informēti par Jēzus un mācekļu pārvietošanos un atrašanās vietu (Jņ. 11:3) pat tad, kad tiem draudošo briesmu dēļ bija jāvairās no publicitātes (Jņ.11:8, 16). Tas, iespējams, varētu būt saistīts ar to, ka Betānija bija galiliešu migrantu kopienas apmešanās vieta Jeruzālemes tuvumā.

Viena no stabilākajām un nemainīgākajām izpausmēm migrācijas fenomena sakarā ir migrantu kopienu jeb anklāvu veidošanās viņu mītnes zemēs un kopienas savdabīgās identitātes uzturēšanas centieni šajos anklāvos. Tāpat raksturīga ir vietējo iedzīvotāju augstprātīgā vai norobežojošā attieksme pret šādām migrantu kopienām, īpaši, ja to locekļi pārstāv nabadzīgāku vai sociāli zemāku slāni, kā tas parasti arī ir.

Līdzjoša parādība šiem procesiem ir arī dažādu neoficiālu vietvārdu veidošanās, kuru rezultātā var izveidoties divi līdz trīs alternatīvi vietas nosaukumi (vispārpieņemtais un viens vai vairāki neoficiālie, dažādu grupu – nacionālo un sociālo – uzturētie). Vietvārdi ar pejoratīvu nokrāsu parasti izsaka apkārtējo iedzīvotāju sākotnēji augstprātīgo vai nicinošo attieksmi pret konkrētās vietas iedzīvotājiem (piem., visos Latvijas novados sastopamie “fufaikiemi”, kuros pēckara un vēlākos gados apmetās no austrumiem izceļojušie migranti). Ja šādi pejoratīvi vietvārdi kādu apstākļu dēļ nostiprinās, tad tie var kļūt par oficiālajiem nosaukumiem. Taču ir novērojams arī pretējs process – tie, kas pamezdami dzimto pusi apmetas svešumā, reizēm savās mītnes zemēs ievieš neoficiālus vietvārdus, kas darbojas vienīgi migrantu grupas iekšienē (piem., Abrene Francijā). Visdrīzāk, ka nicinošais “Betānija” (“nabagmāja”) bija Jeruzālemes jūdu piešķirtais, viņuprāt, piemērotais, nosaukums galiliešu ciematam (uz to, ka dažādās “betānijas” Jūdejā varēja funkcionēt līdzīgi “fufaikiemam” Latvijā, varētu norādīt arī Jņ. 1:28 pieminētā vēl viena – neidentificēta – Betānija tālu no Jeruzālemes).

Saistībā ar Eļļas jeb olīvu kalnu, kura austrumu nogāzē apmēram 15 stadiju no Jeruzālemes (Jņ. 11:18) atradās Betānija, ir saglabājusies kāda tradīcija, kas vēsta, ka Eļļas kalna ziemeļu nogāzi toreiz sauca par Galileju. Šādam uzskatam ir izteikti gan kaismīgi noraidījumi, gan arī apstiprinājumi: “Ļoti vēlīna un ļoti mulķīga tradīcija uzskata, ka Eļļas kalna ziemeļu daļa ir tikusi saukta par Galileju.”⁶ “Kāda ar apokrifem saistīta tradīcija, kas datēta ar XIII gadsimtu, uzskata, ka notikumi norisinās Eļļas kalna ziemeļu nogāzē, un sauc šo vietu par Galileju. Šī teorija bez šaubām ir izcēlusies daudz agrāk .. un mēs redzam tās pēdas apokrifiskajos *Pilāta darbos (Actis Pilati)*. Pamatodamies uz to, Rudolfs Hofmans uztur šādu uzskatu savā darbā *Ueber den Berg Galilaea, Ein Beitrag zur Harmonie der evangelischen Berichte*, Leipcig, 1856.”⁷

⁴ Sk. Lange's Commentary on the Holy Scriptures, *The Gospel According Matthew*, Zondervan PbH, Grand Rapids, Michigan, 1969, 542.

⁵ No grieķu valodas (*hendiadys* – “viens caur diviem”) cēlies apzīmējums tādām izteiksmes veidam, kad viena un tā pati lieta tiek izteikta ar diviem atšķirīgiem vārdiem.

⁶ Broadus John A. *Commentary on the Gospel of Matthew: An American Commentary on the New Testament* [reprint, Philadelphia: American Baptist, 1986], 591.

⁷ Lange's Commentary on the Holy Scriptures, *The Gospel According Matthew*, Zondervan PbH, Grand Rapids, Michigan, 1969, 555., 556.

Pieminētais fragments *Pilāta darbu* XIV nodaļā vēsta: “Un dažas dienas pēc tam no Galilejas uz Jeruzālemi atnāca trīs vīri. Viens no tiem bija priesteris, vārdā Finess, otrs bija levīts, vārdā Agajs, bet trešais – karavīrs, vārdā Adass. Tie atnāca pie virspriesteriem un sacīja tiem un tautai: “Mēs redzējām Jēzu, ko jūs piesitāt krustā, kopā ar viņa vienpadsmit mācekļiem Galilejā uz Eļļas kalna; viņš tos mācīja un runāja ar tiem.””⁸ Šķiet, ka *Nikodēma evaņģēlija* (kurā ietilpst *Actis Pilati*) autors nav neko īpaši zinājis par Palestīnas ģeogrāfiju. Arī viņš domā par Galileju parastajā veidā (kā par apgabalu Palestīnas ziemeļos), viņš arī nezina Eļļas kalna atrašanās vietu, taču to, ka Galileja un Eļļas kalns pieminēti vienuviet, nevar izskaidrot ar viņa vēlēšanos harmonizēt evaņģēliju vēstījumu, jo tas absolūti nav šī vēstījuma konteksts. Visai iespējams, ka *Nikodēma evaņģēlija* vēstījuma pamatā ir kāda senāka un autoram neskaidra tradīcija – Jēzus augšāmcelšanās notikumu sakarā pieminēt kopā Eļļas kalnu ar Galileju kā vienuviet esošus.

Netiešu liecību par labu šādam Galilejas / Eļļas kalna *hendiadys* uzskatam dod arī vēsturiskās liecības, kas vēsta par pierasto veidu, kādā lielo svētku laikā svētceļnieki, kuru skaits varētu būt ap 150 000⁹, no dažādām zemēm apmetās Jeruzālemē un tās apkaimē. “Daži svētceļnieki varēja apmesties pie radniekiem vai sinagogu viesnīcās. Tomēr lielākā svētceļnieku daļa, visticamāk, apmetās noteiktās vietās iekārtotās nometnēs ārpus Jeruzālemes mūriem.”¹⁰ Tas, ka šāda galiliešu svētceļnieku vieta iespējams bijusi Betānijas apkārtnē, ir noprotams no daudziem evaņģēliju tekstiem: Mt. 21:17; 26:6; Mk. 11:11; Jņ. 8:1; 12:1 u.c. Iespējams, ka Jņ. 8:1, kur sacīts, ka Jēzus devās nevis uz Betāniju, bet gan uz Eļļas kalnu, ir norāde, ka Jēzus ar saviem mācekļiem nakšņoja šādā galiliešu svētceļnieku apmetnē. Tas vēl vairāk izceļ šīs vietas nozīmi tieši Galilejas un galiliešu sakarā. Protams, pēc Jeruzālemes un tempļa nopostīšanas šāda veida specifiskie apstākļi un neoficiālie vietvārdi vairs nesaglabājās, un atmiņas par tiem ātri izzuda.

Jāņem vērā arī tas apstāklis, ka Matejs rakstīja savu evaņģēliju izglītotiem un zinīgiem jūdiem, tādēļ daudzas tēmas šajā evaņģēlijā varēja saprast tikai jūdu reliģiskajos uzskatos un kultūras jautājumos labi informēta persona. Arī tas varētu būt izskaidrojums tam, kāpēc Matejs varētu būt paturējis vārdu Galileja arī mācekļu apmešanās vietas nozīmē Eļļas kalnā. Ja šī piedāvātā hipotēze ir pareiza, tad visiem šāds vārda Galileja lietojums bija jāsaprot arī bez kāda komentāra. Turklāt, ja pieņem Galileju Mateja vēstījumā kā Palestīnas ziemeļu apgabalu, tad vismaz divaini skan vārdi: “Ejiet uz Galileju”, īpaši, ja ņem vērā, ka Galileja ir diezgan plašs apgabals (~2400 km²). Varbūt tieši tādēļ Lūka savā nejūdiem paredzētajā vēstījumā nepiemin mulsinošo Galilejas vārdu, bet runā vienīgi par Eļļas kalnu (Betāniju) debesbraukšanas notikumos.

Protams, šāds uzskats par Galilejas / Eļļas kalna *hendiadys* no akadēmiskā viedokļa ir tikai hipotēze, taču citas, labākas hipotēzes mums nav. Šī ir šobrīd vienīgā, kas mums ļauj līdz galam harmonizēt visu evaņģēliju vēstījumus par Jēzus augšāmcelšanos un saglabāt Bībeles vēstījuma integritāti.

⁸ Roberts, Alexander and Donaldson, James, *Ante-Nicene Fathers: Volume VIII*, (Oak Harbor, WA: Logos Research Systems, Inc.) 1997.

⁹ Jeremias Joachim *Jerusalem in the Time of Jesus: An Investigation into Economic and Social Conditions during the New Testament Period* – Philadelphia; Fortress, 1969.

¹⁰ Kiehl Erich H. *The Passion of Our Lord* – Baker Book House, Grand Rapids, Michigan, 1990.